

Sygn. akt I ACa 852/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Ewa Jastrzębska (spr.)
Sędziowie :	SA Joanna Kurpierz SO del. Ewa Solecka
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 10 grudnia 2013 r. w Katowicach

na rozprawie

z powództwa B. D.

przeciwko S. D., T. B., H. B., R. B., M. C. i T. D.

o ustalenie

na skutek apelacji powoda i pozwanej S. D.

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 3 czerwca 2013 r., sygn. akt I C 155/11

- 1) oddała obie apelacje;
- 2) znosi wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 852/13

UZASADNIENIE

Powód B. D. w pozwie skierowanym przeciwko pozwanym: J. D., S. D., T. B., H. B. oraz R. B. wniósł o:

- stwierdzenie, że oświadczenie woli J. D. pozostającego we wspólności majątkowej małżeńskiej ze S. D. złożone pozwanym T. B. i H. B. w umowie darowizny sporządzonej w formie aktu notarialnego nr rep. (...) w dniu 12 sierpnia 2010 r. w Kancelarii Notarialnej A. S. w C. dotyczące nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Kłobucku prowadzi księgę wieczystą (...) jest nieważne;

- stwierdzenie, że oświadczenia woli T. B., H. B. oraz R. B. złożone w umowie darowizny sporządzonej w formie aktu notarialnego nr rep. (...) z dnia 2 marca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej A. S. w C. dotyczące nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Kłobucku prowadzi księgę wieczystą (...) są nieważne.

W uzasadnieniu pozwu podał, iż w dniu 12 sierpnia 2010 r. J. D. pozostający we wspólności majątkowej małżeńskiej ze S. D. złożył T. B. i H. B. oświadczenie woli w umowie darowizny dotyczącej przeniesienia własności nieruchomości położonej w miejscowości B., gmina L. oznaczonej jako działka nr (...). We wskazanej dacie J. D. cierpiał już na zaburzenie czynności psychicznych pod postacią zespołu psychoorganicznego otępiennego w związku z tym zawierając umowę darowizny znajdował się w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli zatem złożone przez niego oświadczenie woli jest nieważne, a ponieważ J. D. pozostawał ze S. D. we wspólności majątkowej małżeńskiej, bezwzględnie nieważna jest cała umowa darowizny. Nadto w związku z nieważnością umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010 r. pozwani T. B. i H. B. nie byli uprawnieni do zawarcia dalszej umowy darowizny z pozwanym R. B.. Wobec nieodpłatnego charakteru rozporządzenia oraz wiedzy R. B. co do stanu zdrowia J. D. pozwanego nie chroni go rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych.

Pozwani S. D., H. B. i T. B. wniesli o oddalenie powództwa.

Zarzucili, że stan zdrowia J. D. w dacie zawarcia umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010 r. pozwalał mu na swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Pozwany R. B. wniósł o oddalenie powództwa.

W dniu 12 stycznia 2012r. zmarł pozwany J. D.. Jego spadkobiercami poza pozwanymi występującymi dotychczas w sprawie są T. D. i M. C., którzy uznali żądanie pozwu.

Wyrokiem z dnia 3 czerwca 2013r. Sąd Okręgowy w Częstochowie ustalił, że umowa darowizny nieruchomości położonej w B., gmina L., powiat (...), województwo (...), oznaczonej jako działka nr (...) o powierzchni 2, 5070 ha , dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie X Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Kłobucku prowadzi księgę wieczystą KW NR (...) zawartą w dniu 12 sierpnia 2010r w kancelarii Notarialnej Notariusza A. S. w C. Repertorium (...) pomiędzy J. D., S. D., T. B. i H. B. jest nieważna, w pozostałej części powództwo oddalił, zasądził na rzecz powoda od pozwanej S. D. kwotę 3.529 oraz od pozwanych T. B. i H. B. po 1.764 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Ustalił w uzasadnieniu, że J. D. i S. D. na podstawie Aktu Własności Ziemi wydanego przez Naczelnika Powiatu K. w dniu 27 stycznia 1975 r. nr (...) L./B./(...) nabyli na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej własność nieruchomości położonej w miejscowości B., gmina L. o powierzchni 2,5070 ha oznaczonej jako działka nr (...). W dniu 12 sierpnia 2010 r. w Kancelarii Notarialnej Notariusza A. S. J. D. i S. D. w drodze umowy darowizny przenieśli własność tej nieruchomości na swoją córką T. B. i jej męża H. B.. Zgodnie z oświadczeniami stron przedmiot darowizny wszedł do majątku wspólnego T. B. i H. B..

(dowód: wypis aktu notarialnego Rep (...) k. 129-130, okoliczności bezsporne).

J. D. w chwili zawarcia umowy darowizny miał ukończone 79 lat (ur. (...)). W ostatnich latach przed śmiercią, (tj. przed datą (...)) rozwinął się u niego zespół psychoorganiczny otępienny. Począwszy od drugiej połowy 2009 r. stan zdrowia J. D. uległ postępującemu pogorszeniu. Nastąpiło obniżenie jego sprawności ruchowej, pojawiły się zawroty głowy i zaniki pamięci. Wykonane w dniu 13 listopada 2009 r. badanie tomografem komputerowym wykazało wieloogniskowe obszary hypodensyjne w obrębie wieńca promienistego i w okolicy całego układu komorowego. Na przełomie 2009/2010 r. u J. D. wystąpiły napady halucynacji, niepokoju i zaburzenia pamięci o różnym nasileniu. W pierwszym kwartale 2010 r. dalszemu pogorszeniu uległa jego sprawność fizyczna. Halucynacje wprawdzie ustały, ale nasileniu uległy objawy w postaci zaburzenia pamięci i orientacji. W dacie 12 sierpnia 2010 r. J. D., z uwagi na

występujące u niego zaburzenia psychiczne znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

/dowód: opinie biegłej z zakresu psychiatrii B. K. k. 175-179, 238, opinie biegłej z zakresu psychologii M. A. k. 193-195, 238 kserokopie dokumentacji lekarskiej k. 145-147, opinia psychiatryczno- psychologiczna biegłych. S. K. i M. S. wydana w sprawie I Ns 196110 k.13-14, zeznania M. Z. k. 13 7-138, zeznania powoda k. 244.

Postanowieniem Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 24 stycznia 2011 r., sygn. akt I Ns 196/10 J. D. z uwagi na występujący u niego zespół psychoorganiczny otepienny został całkowicie ubezwłasnowolniony.

(dowód: odpis post. 50 w Częstochowie k. 151).

J. D. zmarł w dniu (...) Postanowieniem z dnia 8 marca 2012r., sygn. akt II Ns 333/12, Sąd Rejonowy w Częstochowie stwierdził, że spadek po nim na podstawie dziedziczenia ustawowego nabyli jego żona - pozwana S. D. w 4/16 częściach oraz dzieci - powód B. D., pozwani M. C., T. B. i T. D. w 3/16 częściach każda z tych osób.

(dowód: odpis postanowienia SR w Częstochowie k. 131).

W dniu 2 marca 2011 r. H. B. i T. B. zawarli ze swoim synem R. B. umowę darowizny (połączoną z umową ustanowienia służebności osobistej), która obejmowała przekazanie mu własności nieruchomości położonej w miejscowości B., gmina L. o powierzchni 2,5070 ha oznaczonej jako działka nr (...).

(dowód: wypis aktu notarialnego Rep Nr (...) k. 248-2521).

Zdaniem sądu pierwszej instancji powództwo było częściowo zasadne. W sprawie spornym było czy w dacie zawarcia umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010 r. J. D. znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli oraz to czy w związku z tym istniały podstawy do ustalenia nieważności oświadczeń woli T. B., H. B. i R. B. dotyczących wspomnianej nieruchomości, a zawartych w umowie darowizny z dnia 2 marca 2011 r.

Ustalając stan zdrowia psychicznego J. D. w dacie zawarcia umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010 r. Sąd pierwszej instancji oparł się przede wszystkim na wnioskach opinii wydanych w niniejszej sprawie przez biegłe z zakresu psychiatrii i psychologii. Po zapoznaniu się z dokumentacją leczenia neurologicznego i z opinią sporządzoną na użytek postępowania o ubezwłasnowolnienie biegłe, zgodnie wskazały, iż w dacie zawarcia umowy u J. D. występowały zaburzenia psychiczne pod postacią objawów zespołu psychoorganicznego otepiennego. W opiniach wskazano, iż przedmiotowe schorzenie w przypadku J. D. przejawiało się głównie głębokimi zaburzeniami pamięci i orientacji, zaburzeniami myślenia przyczynowo - skutkowego aktywności celowej, utrudnionym kontaktem, bezradnością w zaspokajaniu podstawowych potrzeb, niezdolnością do kierowania swoim postępowaniem i prowadzeniem swoich spraw. Ostatecznie biegłe stwierdziły, że w chwili zawierania umowy darowizny w dniu 12 sierpnia 2010 r. J. D. z uwagi na powyższe zaburzenia psychiczne nie posiadał odpowiedniego rozeznania sytuacji, nie rozumiał w pełni swoich posunięć, nie posiadał zdolności do swobodnego wyrażenia własnej woli. Wnioski końcowe opinii biegłych co do stanu zdrowia psychicznego J. D. znajdują zdaniem sądu pierwszej instancji oparcie w dokumentacji lekarskiej związanej z jego leczeniem. Jej treść potwierdza stan zdrowia psychicznego J. D. zarówno w okresie poprzedzającym, jak i następującym po dacie 12 sierpnia 2010 r. był zły. W świetle tej dokumentacji wyraźnym jest, że schorzenia psychiczne rozwijały się u niego stopniowo, zaś ich nasilenie nastąpiło począwszy od kwietnia 2010 r. Wydane w niniejszej sprawie opinie biegłych są również zgodne z opinią psychiatryczno-psychologiczną sporządzoną na potrzeby postępowania w sprawie o ubezwłasnowolnienie J. D. (sygn. akt I Ns 196/10). Należy zaznaczyć, iż wydanie tej ostatniej ekspertyzy miało miejsce po bezpośrednim kontakcie biegłych z J. D., którzy w związku z tym mieli lepszą możliwość zdiagnozowania jego stanu zdrowia niż biegłe opiniujące w niniejszej sprawie. Sąd pierwszej instancji dał wiarę zeznaniom powoda oraz M. Z. w zakresie dotyczącym stanu zdrowia psychicznego J. D., gdyż są one zgodne z obiektywną częścią zgromadzonego materiału dowodowego w postaci opinii biegłych i dokumentacji lekarskiej. Za wiarygodne należało uznać również zeznania K. K. i K. C. w części dotyczącej ich wizyty u J. D. w sierpniu 2010 r. Sąd pierwszej instancji nie podzielił uwag tych świadków, w których podnosili, iż w ich ocenie

J. D. w tamtym okresie nie sprawiał wrażenia osoby nieświadomej. Przedmiotowi świadkowie wypowiadali się w tym względzie mało kategorycznie, wskazując przy tym jednocześnie na zachowania J. D. przemawiające raczej za występowaniem u niego objawów schorzeń psychicznych (płacliwość, nieskładne formułowanie wypowiedzi). Sąd pierwszej instancji nie zajmował się natomiast szczegółowo sytuacją związaną z deklarowaną przez powoda odmową sporządzenia umowy darowizny przez notariusza I. B.. Fakt czy sytuacja powoływana w pozwie przez powoda miała rzeczywiście miejsce nie miała znaczenia dla oceny stanu zdrowia J. D.. Treść zeznań notariusza, który sporządził akt notarialny nie wykluczała możliwości przyjęcia, że w dacie zawarcia wskazanej umowy J. D. znajdował się w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Świadek wskazał z jednej strony, że zawsze przed sporządzeniem aktu notarialnego, którego stroną jest osoba w podeszłym wieku, ustala czy jest ona świadoma faktu i skutków czynności prawnej. W przypadku wyniku negatywnego odmawia zaś sporządzenia aktu notarialnego. Z drugiej jednak strony podał, że nie pamięta okoliczności zawarcia umowy darowizny z udziałem S. D., a więc jego zeznania, w ocenie sądu pierwszej instancji, z uwagi na stopień ich ogólności nie okazały się przydatne do stwierdzenia ustalonej okoliczności. Podobnie niewiele do sprawy wniosły zeznania świadka O. K.. Świadek zaprzeczyła bowiem, aby posiadała jakiegokolwiek informacje na temat zawarcia przez J. D. umowy darowizny i innych okoliczności z tym związanych. Uwagi świadka, iż w jej ocenie J. B. zachowywał się normalnie nie zasługiwały na to, aby jej podzielić. Kontakt O. K. z J. D. był sporadyczny, w związku z czym nie miała ona możliwości, aby poczynić dokładne spostrzeżenia na temat jego funkcjonowania i zachowań. Sąd pierwszej instancji nie dał natomiast wiary zeznaniom pozwanej T. B. i M. K. co do faktu, że J. D. w chwili zawarcia umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010 r. był w pełni świadomy swojego zachowania. Są one bowiem sprzeczne ze wskazanym wyżej materiałem dowodowym, w tym również tym o charakterze obiektywnym.

Zdaniem sądu pierwszej instancji interes prawny powoda w ustaleniu nieważności obu umów darowizny był oczywisty w świetle faktu, że należy on do kręgu spadkobierców ustawowych po J. D.. W przypadku ustalenia ich nieważności nieruchomości wejdzie w skład masy spadkowej, do której w 3/16 jest uprawniony również powód.

Zgodnie z art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli (choroba psychiczna, niedorozwój umysłowy, inne chociażby przemijające zaburzenie czynności psychicznych). Zatem umowa darowizny z dnia 12 sierpnia 200012r. jest nieważna. Oświadczenie woli J. D. było bowiem nieważne jako złożone przez osobę znajdującą się w stanie wyłączającym świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Przedmiot darowizny wchodził w skład majątku wspólnego J. D. i S. D., zatem z mocy art. 35 krip należy przyjąć, że cała umowa jest nieważna.

Nie było natomiast podstaw do stwierdzenia, że nieważna jest umowa z dnia 2 marca 2011r. Niewątpliwie T. i H. B. nie nabyli własności nieruchomości, którą podarowali synowi R. B.. Jednakże umowa ta nie jest nieważna lecz bezskuteczna, skoro więc powód domagał się stwierdzenia nieważności tej umowy powództwo w tej części należało oddalić. O kosztach sąd orzekł na mocy art. 100 kpc.

Od wyroku tego apelację wnieśli : powód i pozwana S. D..

Pozwana S. D. zaskarżyła wyrok w punkcie I i III w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła :

1. naruszenie prawa procesowego tj. art. 233 § 1 k.p.c. i art. 231 k.p.c. w zw. z art. 86 ustawy prawo o notariacie poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, wynikające z dokonania ustaleń faktycznych mających wpływ na treść orzeczenia w oparciu o opinie biegłych, których żaden nie miał kontaktu z J. D. w okresie składania oświadczenia o dokonaniu darowizny swojej nieruchomości na rzecz T. B. i H. B. podczas gdy notariusz A. S. sporządzający akt notarialny umowy darowizny w dniu 12 sierpnia 2010 r. miał bezpośredni kontakt z J. D. i nie powziął żadnych wątpliwości co do stanu świadomości i zdolności do czynności prawnych J. D. i nie odmówił dokonania czynności notarialnej do czego byłby zobowiązany w przypadku zaistnienia jakichkolwiek wątpliwości w tej kwestii a co w konsekwencji powinno skutkować zastosowaniem przez Sąd domniemania faktycznego polegającego na ustaleniu, że

skoro J. D. stawił się u notariusza a ten zezwolił na zawarcie w swojej obecności aktu notarialnego to oznacza to, że w chwili zawarcia umowy darowizny był świadom znaczenia składanego przez siebie oświadczenia woli,

2. naruszenie prawa procesowego tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów przejawiające się w odmówieniu waloru wiarygodności zeznaniom świadków K. K. i K. C. w zakresie uznania przez tych świadków, że w sierpniu 2010r. J. D. nie sprawiał wrażenia osoby nieświadomej ze względu na mało kateryczne stwierdzenie świadków w tym zakresie pomimo, iż świadkowie ci spólnie zeznali, że w czasie ich wspólnej wizyty u J. D. rozumiał on cel ich wizyty i wskazywał, że chce nieruchomości przepisać T. B.,

3. naruszenie prawa procesowego tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów przejawiające się w oparciu orzeczenia na zeznaniach M. Z., która tylko raz w kontakcie z J. D. widziała u niego zachowania wskazujące według niej na chorobę i od kwietnia 2010 roku nie miała żadnego kontaktu, stąd też nie ma wiedzy na temat stanu świadomości J. D. w chwili zawarcia umowy darowizny,

4. naruszenie prawa procesowego tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów przejawiające się w odmówieniu waloru wiarygodności zeznaniom T. B. i M. K. co do faktu, że J. D. w chwili zawarcia umowy darowizny był w pełni świadomy swojego zachowania pomimo, że osoby te miały bliski kontakt z J. D. w dniu zawarcia umowy darowizny i z całą katerycznością stwierdzały, że był on w pełni świadomy znaczenia dokonanej przez siebie czynności prawnej,

5. naruszenie prawa procesowego tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolność w ustaleniu, że J. D. nie mógł swobodnie podjąć decyzji o zawarciu umowy darowizny, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowody w tym opinie biegłych nie wskazują aby, składając oświadczenie woli J. D. znajdował się w stanie wyłączającym swobodne podjęcie powzięcie decyzji i wyrażenie woli,

a nadto

6. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 189 k.p.c. przejawiające się w dokonaniu błędnej wykładni tego przepisu i w konsekwencji jego zastosowaniu, pomimo, że powód nie ma interesu prawnego w uzyskaniu orzeczenia w treści ustalonej przez Sąd meriti, gdyż wyrok ten nie zabezpiecza w żaden sposób prawa podmiotowego powoda a właściwą drogą do dochodzenia roszczeń powoda jest pozew o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

Wnosiła o :

1. zmianę wyroku i oddalenie powództwa w całości,
2. zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu za obje instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Powód zaskarżył wyrok w punkcie II i III.

Wyrokowi zarzucił :

Naruszenie prawa procesowego w stopniu mającym wpływ na wynik sprawy poprzez naruszenie art. 233 § 1 kpc w zakresie przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów i pominięcie, że kontekst sytuacyjny, w którym została zawarta umowa darowizny z dnia 2 marca 2011 r., uzasadnia twierdzenie, że została ona zawarta / dla pozorów w celu uniemożliwienia uzyskania zaspokojenia pozostałym spadkobiercom J. D., a nadto że przy zawarciu tej umowy nie chodziło o przeniesienie własności nieruchomości i aby właścicielem nieruchomości stał się R. B.; nieruchomość w dalszym ciągu miała pozostawać we władaniu T. B. i H. B., a R. B. jedynie formalnie podejmowałby decyzje, które jej dotyczą,

naruszenie prawa materialnego przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a w szczególności:

- wadliwą wykładnię art. 83 § 1 k.c. poprzez odmowę uznania za pozorne oświadczenia woli T. B., H. B. oraz R. B. złożonego w umowie darowizny z dnia 2 marca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej A. S. w C. dotyczące nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Kłobucku prowadzi księgę wieczystą (...)

alternatywnie:

- wadliwą wykładnię art. 58 § 2 k.c. poprzez odmowę uznania za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego umowy darowizny z dnia 2 marca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej A. S. w C. dotyczącą nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Kłobucku prowadzi księgę wieczystą (...).

Wskazując na powyższe zarzuty wnosił o:

1. zmianę wyroku w zaskarżonej części i stwierdzenie, że oświadczenia woli T. B., H. B. oraz R. B. złożone w umowie darowizny, sporządzonej w formie aktu notarialnego nr rep. (...) z dnia 2 marca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej A. S. w C. dotyczące nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Kłobucku prowadzi księgę wieczystą (...) - są nieważne,
2. zasądzenie od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych przed Sądem pierwszej i drugiej instancji.

W przypadku uznania za niezasadne powyższego żądania, z ostrożności procesowej alternatywnie wnosił o :

1. zmianę wyroku w zaskarżonej części i uznanie za bezskuteczne oświadczenia woli T. B., H. B. oraz R. B. złożone w umowie darowizny sporządzonej w formie aktu notarialnego nr rep. (...) z dnia 2 marca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej A. S. w C. dotyczące nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Kłobucku prowadzi księgę wieczystą (...),
 2. zasądzenie od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych,
- ewentualnie wnosił o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Obie apelacje na uwzględnienie nie zasługują.

Niezasadna jest apelacja pozwanej S. D. Trafnie bowiem wbrew zarzutom skarżącej sąd pierwszej instancji w okolicznościach niniejszej sprawy ustalił, iż umowa darowizny z dnia 12 sierpnia 2010r. jest nieważna jako zdziałana przez osobę znajdującą się w stanie wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli (art. 82 kc).

Przede wszystkim wskazać trzeba, że wbrew zarzutom zawartym w apelacji pozwanej S. D. sąd pierwszej instancji ustalił prawidłowy stan faktyczny, wszechstronnie rozważył zebrany w sprawie materiał dowodowy, dokonując oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności zeznań świadków, stron i opinii biegłego nie przekroczył zasady swobodnej oceny dowodów, nie naruszył także prawa materialnego. Trafnie ustalił, iż sporne pomiędzy stronami przede wszystkim było czy J. D. w chwili zawierania umowy darowizny znajdował się w stanie pozwalającym na swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli albowiem z mocy art. 82 kc nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego, albo innego, chociażby przemijającego zaburzenia czynności psychicznych.

Przede wszystkim wskazać trzeba, że stan wyłączający świadomość lub swobodę, jako określony stan faktyczny, dowodzony może być wszystkimi środkami, a mianowicie także i przesłuchaniem świadków, stron, analizą dokumentów, jednakże bez wątplenia wymaga **wiadomości specjalnych**, dlatego też w każdym wypadku sąd

obowiązany jest uciec się do pomocy biegłych. Wbrew zarzutom skarżącej okoliczność, że czynność została dokonana w formie aktu notarialnego, nie stoi na przeszkodzie udowodnieniu jej nieważności na mocy art. 82 kc (patrz. postanowienie SN z dnia 25 czerwca 1985 r., III CRN 181/85, Lex, nr 83802). Także i okoliczność, że J. D. zmarł nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy albowiem ustalenie nieważności umowy z tej przyczyny, że jedna ze stron złożyła oświadczenie woli w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji (art. 82 k.c.), jest dopuszczalne także po śmierci tej strony, jeżeli materiał zebrany w sprawie wystarcza do udowodnienia, że stan taki istniał w chwili składania oświadczenia woli. Należący do kręgu spadkobierców ustawowych po osobie, która złożyła w takich okolicznościach oświadczenie woli, może żądać ustalenia nieważności umowy, dopiero po jej śmierci, jako jej spadkobierca (wyrok SN z dnia 27 kwietnia 1979 r., III CRN 56/79, OSNC 1979, nr 12, poz. 244). Podkreślić także trzeba, że stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie oznacza całkowitego zniesienia świadomości. Wystarczające jest istnienie takiego stanu, który powoduje brak rozeznania, niemożność rozumienia posunięć własnych i posunięć innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania (patrz. wyrok SN z 27.07.2010r , II CSK N147/10 , LEX nr 621139). Prawidłowo zatem w tym stanie rzeczy dopuścił sąd pierwszej instancji dowód z opinii biegłych psychiatry i psychologa na okoliczność stanu zdrowia J. D. w chwili zawierania umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010r. Po zapoznaniu się z dokumentacją leczenia neurologicznego i z opinią sporządzoną na użytek postępowania o ubezwłasnowolnienie biegłe, zgodnie wskazały, iż w dacie zawierania tej umowy u J. D. występowały zaburzenia psychiczne pod postacią objawów zespołu psychoorganicznego otępiennego. W opiniach wskazano, iż przedmiotowe schorzenie w przypadku J. D. przejawiało się głównie głębokimi zaburzeniami pamięci i orientacji, zaburzeniami myślenia przyczynowo - skutkowego aktywności celowej, utrudnionym kontaktem, bezradnością w zaspokajaniu podstawowych potrzeb, niezdolnością do kierowania swoim postępowaniem i prowadzeniem swoich spraw. Ostatecznie biegłe stwierdziły, że w chwili zawierania umowy darowizny w dniu 12 sierpnia 2010 r. J. D. z uwagi na powyższe zaburzenia psychiczne nie posiadał odpowiedniego rozeznania sytuacji, nie rozumiał w pełni swoich posunięć, nie posiadał zdolności do swobodnego wyrażenia własnej woli. Opinie te są w ocenie Sądu Apelacyjnego jasne, logiczne i spójne, wnioski końcowe opinii biegłych co do stanu zdrowia psychicznego J. D. znajdowały oparcie w dokumentacji lekarskiej związanej z jego leczeniem. W świetle tej dokumentacji wyraźnym jest, że schorzenia psychiczne rozwijały się u niego stopniowo, zaś ich nasilenie nastąpiło począwszy od kwietnia 2010 r. Wydane w niniejszej sprawie opinie biegłych są również zgodne z opinią psychiatryczno -psychologiczną sporządzoną na potrzeby postępowania w sprawie o ubezwłasnowolnienie J. D. (sygn. akt I Ns 196/10). Należy zaznaczyć, iż wydanie opinii w sprawie o ubezwłasnowolnienie poprzedzone było badaniem J. D.. Ewentualne zarzuty co do opinii zostały wyjaśnione w ustnej, uzupełniającej opinii. Reasumując w ocenie Sądu Apelacyjnego opinie obu biegłych w wystarczający sposób wyjaśniły zagadnienia wymagające wiadomości specjalnych i nie było podstaw do dopuszczania kolejnych opinii tylko dlatego, że opinie wydane w sprawie był niekorzystna dla skarżącej. Podkreślić trzeba, że co podkreślono wyżej stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie oznacza całkowitego zniesienia świadomości zatem zarówno fakt, że sporządzający umowę notariusz nie zauważył, że J. D. znajduje się w stanie wyłączającym swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli, bądź, że świadkowie twierdzą, że przy sporadycznych kontaktach z J. D. dało się nawiązać kontakt, nie oznacza, wbrew zarzutom zawartym w apelacji, iż świadomie podjął on decyzję o darowiznie. Natomiast zeznania T. B. trafnie uznał za niewiarygodne jako sprzeczne z treścią opinii biegłych.

Zatem wbrew zarzutom zawartym w apelacji pozwanej S. D. zebrany w sprawie materiał dowodowy dawał sądowi pierwszej instancji podstawy do ustalenia, że J. D. w chwili zawierania umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010r. był w stanie wyłączającym świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli, jego oświadczenie woli jest więc z mocy art. 82 kc nieważne. Rację ma także sąd pierwszej instancji, iż w tym stanie rzeczy nieważna jest cała umowa darowizny z dnia 12 sierpnia 2012r. Niespornym było, że darowana nieruchomości wchodziła w skład wspólności majątkowej małżeńskiej J. D. i jego żony S. D.. Zgodnie natomiast z art. 35 krip w czasie trwania wspólności ustawowej żaden z małżonków nie może rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzania swoim udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku. Zatem małżonkowie mogą dokonywać rozporządzenia poszczególnymi składnikami majątku tylko wspólnie. Brak wspólnych oświadczeń woli wyklucza zatem możliwość skutecznego przeniesienia własności nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego. W takim stanie rzeczy gdy jedno z oświadczeń woli małżonków jest nieważne

z mocy art. 82 kc, nieważna jest cała umowa, w przeciwnym razie doszłoby do ominięcia zakazu wynikającego z art. 35 krip i pozwoliłoby na dysponowanie przez jednego z małżonków swoim udziałem w majątku wspólnym z wyłączeniem drugiego małżonka (por. post. SN z 15.02.2012r., I CSK 284/11, lex nr 1129356, wyrok SA w Katowicach z dnia 6.3.2013r., I ACa 66/13, lex 1294776).

Chybiony był także zarzut naruszenia art. 189 kpc. Wbrew zarzutom skarżącej powód miał interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy. Nieruchomość wchodziła bowiem w skład spadku po J. D., a powód jest jego spadkobiercą. W wyroku z dnia 27 kwietnia 1979 r., III CRN 56/79, OSNC 1979, nr 12, poz. 244 Sąd Najwyższy przyjął, że należący do kręgu spadkobierców ustawowych po osobie, która złożyła oświadczenie woli w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli, może żądać ustalenia nieważności umowy, dopiero po jej śmierci, jako jej spadkobierca. Wbrew zarzutom skarżącej skutek jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów nieruchomości wejdzie bowiem w skład spadku po J. D.. Natomiast fakt, że powód miałby możliwość skonstruowania innego jeszcze powództwa, z którym mógłby w tym stanie rzeczy wystąpić nie oznacza jakby tego chciała skarżąca, że nie ma on interesu prawnego w wytoczeniu niniejszej sprawy.

Reasumując apelacja pozwanej S. D. jako pozbawiona uzasadnionych podstaw podlegała oddaleniu na mocy art. 385 kpc.

Niezasadna jest także apelacja powoda. Wbrew podnoszonym w niej zarzutom brak było w tym stanie rzeczy podstaw do stwierdzenia nieważności umowy z dnia 2 marca 2011r. Powód domagał się stwierdzenia, że oświadczenia woli T. B., H. B. oraz R. B. złożone w umowie darowizny sporządzonej w formie aktu notarialnego nr rep. (...) z dnia 2 marca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej A. S. w C. dotyczące nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Kłobucku prowadzi księgę wieczystą (...) są nieważne. W uzasadnieniu tego żądania podnosił, że w związku z nieważnością umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010 r. pozwani T. B. i H. B. nie byli uprawnieni do zawarcia dalszej umowy darowizny z pozwanym R. B.. Wobec nieodpłatnego charakteru rozporządzenia oraz wiedzy R. B. co do stanu zdrowia J. D. pozwanego nie chroni go rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych.

Artykuł 321 § 1 kpc wyraża zasadę wyrokowania dotyczącą przedmiotu orzekania, według której sąd związany jest żądaniem zgłoszonym przez powoda w powództwie (ne eat iudex ultra petita partium), a więc nie może wbrew żądaniu powoda (art. 187 § 1 pkt 1) zasądzić czegoś jakościowo innego (np. powód wnosi o ustalenie, że jest właścicielem rzeczy, a sąd ustala, że jest posiadaczem) albo w większym rozmiarze (np. zasądzić także odsetki ustawowe bez żądania) **czy też zasądzić powództwo na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda.** Sąd nie może zmienić podstawy faktycznej powództwa, ponieważ wówczas, przekraczając jej granice i nawet uwzględniając zasługujący na ochronę interes prawny jednej ze stron, staje się jej adwokatem, pozbawiając przegrywającego możliwości obrony swych praw (patrz Przemysław Telenga, Komentarz do art. 321 kpc, lex/el 2013). Rację ma więc w tym stanie rzeczy sąd pierwszej instancji, że z uwagi na okoliczności zawarcia umowy z dnia 12 sierpnia 2010r pozwani H. i T. B. nie nabyli skutecznie własności nieruchomości i w związku z tym nie mogli jej skutecznie przenieść na syna R. B.. Jednakże wbrew zarzutom skarżącego umowa przeniesienia własności zawarta przez osobę, której ta własność nie przysługuje nie jest nieważna tylko **bezskuteczna**(patrz. SN z 18.12.1996r., ICKN 27/96, OSNC 1997/4/43). Skoro więc powód domagał się ustalenia nieważności umowy sąd zgodnie z art. 321kpc nie może orzec w wyroku, że czynność ta jest bezskuteczna(tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11.12.1998r., II CKN 96/98, OSNC 1999/5/98). Chybione są podnoszone przez skarżącego zarzuty, że sąd powinien badać ewentualną pozorność umowy (art. 83 kc), bądź sprzeczność z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2kc). Na takie okoliczności powód się nie powoływał. Jak wyżej podniesiono powód zastępowany przez profesjonalnego pełnomocnika powoływał się jedynie na fakt, że pozwani T. i H. B. w związku z nieważnością umowy darowizny z dnia 12 sierpnia 2010 r. nie byli uprawnieni do zawarcia dalszej umowy darowizny z pozwanym R. B..

Całkowicie nieuzasadnione jest także zawarte w apelacji „alternatywne” żądanie zmiany wyroku i uznania umowy z dnia 2 marca 2011r za bezskuteczną, bowiem z mocy art. 383 kpc w postępowaniu apelacyjnym nie można rozszerzyć

żądania pozwu ani występować z nowymi żądaniami. Zatem i apelacja powoda jako pozbawiona uzasadnionych podstaw podlegała oddaleniu na mocy art. 385 kpc.

Biorąc pod uwagę, że obie apelacje zostały oddalone, a oboje skarżący byli zastępowani przez profesjonalnych pełnomocników Sąd Apelacyjny z mocy art. 100 kpc zniósł wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego.